

РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

IMPLEMENTATION OF THE ANTI-CORRUPTION STRATEGY IN UKRAINE WITHIN THE CONTEXT OF EUROINTEGRATION PROCESSES

Демчик Н.П., к.ю.н., доцент,
старший викладач кафедри адміністративної діяльності

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

У статті проведено аналіз реалізації антикорупційної стратегії в Україні в контексті євроінтеграційних процесів. Провідний зміст дослідження становить детальне вивчення політичних, правових та інституційних механізмів, призначених для подолання корупції в країні. Автор аналізує узгодженість зазначених механізмів з вимогами та стандартами Європейського Союзу, що є важливим чинником для успішної євроінтеграції України. На додаток до цього, стаття включає огляд досягнень і труднощів, з якими стикається Україна у процесі впровадження антикорупційних заходів. Окрім цього, здійснюється оцінка ефективності інституційних реформ та правових змін, спрямованих на запобігання корупції та покращення адміністративного управління. У результаті дослідження виявлено, що реалізація антикорупційної стратегії в Україні у контексті євроінтеграційних процесів є складним і багатогранним завданням. Дослідження підтвердило, що країна зробила певний прогрес у боротьбі з корупцією, але існують серйозні виклики та проблеми, які необхідно вирішувати. Один із важливих висновків дослідження полягає в необхідності подальшого посилення законодавства та інституційної бази для боротьби з корупцією, а також в забезпеченні їх відповідності європейським стандартам. Дослідження підкреслило важливість прозорості, відкритості та відповідальності управління державними ресурсами, а також вдосконалення системи контролю та моніторингу за виконанням антикорупційних заходів. У результаті дослідження автор робить висновок про необхідність подальшого удосконалення антикорупційної політики, а також акцентує на необхідності адаптації внутрішніх законів та інституцій до міжнародних стандартів та нормативів. Зокрема, в статті підкреслюється важливість забезпечення прозорості, обліку та відповідальності в управлінні державними ресурсами, а також створення ефективної системи контролю за дотриманням антикорупційних законів та стандартів. Загалом, стаття пропонує ретельний аналіз та конструктивні рекомендації для подальшого розвитку антикорупційної стратегії в Україні з метою підвищення її ефективності та відповідності міжнародним стандартам у рамках євроінтеграційних процесів.

Ключові слова: корупція, антикорупційна стратегія, євроінтеграційний процес, антикорупційні органи, корупційні ризики, інструменти моніторингу.

The article analyzes the implementation of the anti-corruption strategy in Ukraine in the context of European integration processes. The main content of the study is a detailed examination of the political, legal and institutional mechanisms designed to combat corruption in the country. The author analyzes the consistency of these mechanisms with the requirements and standards of the European Union, which is an important factor for Ukraine's successful European integration. In addition, the article includes an overview of the achievements and challenges faced by Ukraine in implementing anti-corruption measures. In addition, the effectiveness of institutional reforms and legal changes aimed at preventing corruption and improving administrative governance is being assessed. The study found that the implementation of the anti-corruption strategy in Ukraine in the context of European integration processes is a complex and multifaceted task. The study confirmed that the country has made some progress in the fight against corruption, but there are serious challenges and problems that need to be addressed. One of the important conclusions of the study is the need to further strengthen the anti-corruption legislation and institutional framework, as well as to ensure their compliance with European standards. The study emphasized the importance of transparency, openness and accountability in the management of public resources, as well as improving the system of control and monitoring of anti-corruption measures. As a result of the study, the author concludes that it is necessary to further improve anti-corruption policy and emphasizes the need to adapt domestic laws and institutions to international standards and norms. In particular, the article emphasizes the importance of ensuring transparency, accountability and responsibility in the management of public resources, as well as creating an effective system for monitoring compliance with anti-corruption laws and standards. In general, the article offers a thorough analysis and constructive recommendations for further development of the anti-corruption strategy in Ukraine in order to increase its effectiveness and compliance with international standards within the framework of European integration processes.

Key words: corruption, anti-corruption strategy, European integration process, anti-corruption bodies, corruption risks, monitoring tools.

Постановка проблеми. Реалізація антикорупційної стратегії в Україні в контексті євроінтеграційних процесів стоїть перед рядом викликів та проблем, які потребують комплексного підходу для вирішення. Необхідно викоринити «культуру корупції», що істотно ускладнює впровадження ефективних антикорупційних заходів [1, с. 84], систематизуючи покращення правової бази, зміцнення інституційної спроможності та залучення громадськості до боротьби з корупцією.

В рамках сучасних викликів важливо забезпечити незалежність антикорупційних органів та судової системи, оскільки вони відіграють особливу роль у виявленні та покаранні корупціонерів, а реформування судової системи та забезпечення незалежності суддів є критичними аспектами в цьому процесі [2, с. 97]. Тому необхідно зміцнити механізми моніторингу та контролю за виконанням антикорупційних заходів, розробити та впровадити систему стимулів та санкцій для державних службовців, активізувати міжнародне співробітництво у сфері боротьби з корупцією, використовуючи євроінтеграційні процеси як механізм для впровадження міжнародних стандартів

та практик [3, с. 122]. Нарешті, важливим аспектом реалізації антикорупційної стратегії в контексті євроінтеграції є залучення громадськості та активних громадян до процесу прийняття рішень та контролю за діяльністю владних структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження та публікації в галузі антикорупційної стратегії в Україні в контексті євроінтеграційних процесів відображають різноманітні аспекти цієї проблеми. Наприклад, Біленчук П., Корнякова Т., Лихова С., Нонік В., Приходько А., Шурман І. наголошують на ефективності антикорупційних заходів, включаючи програми та ініціативи, які фінансуються міжнародними організаціями або партнерами з Європейського Союзу. Аналіз результатів цих заходів допомагає визначити найбільш ефективні стратегії та інструменти для боротьби з корупцією. Другий напрям досліджень стосується судової реформи та забезпечення незалежності суддівства. Марченко В., Мельник Т., Омеляненко В., Славичька А., Соловійов В., Трепак В. відзначають, що реформування судової системи та зміцнення довіри до її незалежності є важливими компонен-

тами ефективної боротьби з корупцією. Дослідження у цій сфері визначають досягнуті успіхи, а також виокремлюють проблеми, які потребують подальших зусиль. Водночас Виноградова Н., Івашова Л., Карасаєв С., Лікарчук Н., Шевченко Н. зосереджуються на взаємодії України з міжнародними партнерами у сфері антикорупційних реформ. Ці дослідження аналізують роль міжнародних організацій, донорських країн та інших зацікавлених сторін у підтримці України в боротьбі з корупцією та сприянні реалізації антикорупційних стратегій.

Мета статті полягає в аналізі та оцінці ефективності антикорупційних стратегій в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Вклад основного матеріалу. У сучасному світі проблема корупції є однією з найбільших загроз стабільності, розвитку та справедливості. Корупція підриває основи демократії, порушує принципи рівності перед законом та породжує негативні економічні та соціальні наслідки. У зусиллях боротьби з цією загрозою, країни у всьому світі розробляють та впроваджують антикорупційні стратегії. Перше завдання будь-якої антикорупційної стратегії – розуміння причин корупції та її механізмів [4, с. 94]. Корупція може виникати з різних причин, включаючи недостатню прозорість у владних структурах, слабкість правової системи, низький рівень оплати праці державних службовців та відсутність етичних стандартів у суспільстві. Друге завдання полягає у впровадженні системи запобігання корупції та зміцненні прозорості та відповідальності [5, с. 37], що може охоплювати прийняття та реалізацію суворих антикорупційних законів, створення ефективних контрольних та наглядових механізмів, а також забезпечення доступу до інформації для громадськості.

Третє завдання антикорупційної стратегії – зміцнення інституцій, які здійснюють боротьбу з корупцією [4, с. 113], тобто через підвищення кваліфікації працівників правоохоронних та судових органів, створення спеціалізованих антикорупційних агентур та механізмів міжнародного співробітництва у сфері боротьби з корупцією. На нашу думку, важливим є формування етичної культури та залучення громадськості до боротьби з корупцією, тобто це не лише налагодження чесної поведінки з боку владних структур та бізнесу, а й активна участь громадськості у виявленні та викритті корупційних схем.

Корупція є однією з найбільших загроз для стабільності, розвитку та справедливості в країнах у всьому світі, адже вона порушує принципи демократії, правової держави та економічної розвинутості, підриваючи довіру громадян до владних структур та загрожуючи соціальному та економічному добробуту. У зусиллях подолання цієї проблеми країни розробляють та впроваджують різноманітні політичні, правові та інституційні механізми антикорупційної боротьби, а саме:

- створення ефективних політичних інституцій, тобто політичні інституції, такі як парламент, уряд та політичні партії, мають відігравати активну роль у встановленні законодавства та стратегій боротьби з корупцією. Важливо забезпечити їхню незалежність і прозорість, а також ефективний механізм взаємодії між різними політичними силами для досягнення спільних цілей у боротьбі з корупцією;

- політична воля на рівні керівництва країни є важливим чинником у подоланні корупції, що охоплює готовність приймати суворі антикорупційні закони, забезпечувати їх виконання та підтримувати незалежність антикорупційних органів;

- ефективне антикорупційне законодавство є основою боротьби з корупцією, тобто це відповідні закони про прозорість у фінансових операціях, конфлікт інтересів, лобювання, обмін інформацією між установами;

- незалежна судова система є необхідною для ефективного розгляду справ про корупцію та накладання на них відповідних покарань, тобто це забезпечення незалеж-

ності суддів, ефективного механізму відповідальності за корупцію в судовій системі та підтримку судової реформи;

- створення спеціалізованих антикорупційних органів, таких як антикорупційне бюро або агенатура значно полегшить виявлення, розслідування та переслідування випадків корупції;

- зміцнення механізмів контролю та нагляду передбачає створення незалежних органів, таких як аудиторські палати чи контрольно-ревізійні служби, які мають за завдання контролювати діяльність урядових та інших публічних органів щодо мінімізації ризику корупції [6, с. 69; 7, с. 150; 8, с. 205].

Україна, спрямовуючи свої зусилля на шлях до європейської інтеграції, має велике значення приділяти впровадженню та зміцненню антикорупційних механізмів, які відповідають вимогам та стандартам Європейського Союзу, адже це є важливим чинником для успішного розвитку та підтримки довіри до України з боку європейських партнерів:

- Україна повинна повністю адаптувати своє законодавство та правові стандарти до вимог Європейського Союзу, зокрема в напрямку боротьби з корупцією; такі дії передбачають прийняття та впровадження антикорупційних законів, що відповідають міжнародним стандартам, а також створення ефективної системи контролю та нагляду за їх виконанням;

- Україна повинна здійснювати реформи в судовій системі, правоохоронних органах та інших інституціях, щоб забезпечити їхню незалежність та ефективність у боротьбі з корупцією повною мірою; такі дії передбачають створення спеціалізованих антикорупційних органів та механізмів, які відповідають й функціонують відповідно до європейських стандартів;

- Україна має продовжити активно працювати над зміцненням прозорості та відкритості у владних структурах, щоб забезпечити громадський контроль та участь у прийнятті рішень, тобто це відповідний розвиток системи доступу до інформації та сприяння активній громадській участі в антикорупційних процесах;

- Україна повинна активно співпрацювати з міжнародними партнерами, зокрема з Європейським Союзом, у сфері боротьби з корупцією; такі дії передбачають обмін інформацією, навчання та технічну допомогу, а також спільні ініціативи та проекти [9].

Україна в останні роки здійснює значні зусилля у боротьбі з корупцією та впровадженні антикорупційних заходів. Проте цей процес супроводжується як досягненнями, так і труднощами. Наприклад, досягнення включають прийняття та впровадження ряду важливих антикорупційних законів, створення та розвиток спеціалізованих антикорупційних органів, а також підвищення рівня усвідомлення громадськістю проблеми корупції та підтримки антикорупційних ініціатив. Проте, на нашу думку, існують і труднощі, такі як політичний тиск та спроби впливу з боку корупційних структур, недостатня ефективність судової системи, недостатня координація та співпраця між органами, що здійснюють боротьбу з корупцією, а також недостатня прозорість та відкритість у владних структурах. Всупереч труднощам, Україна продовжує зосереджувати зусилля на впровадженні антикорупційних заходів та реформах, оскільки це є важливим чинником для її подальшого розвитку та інтеграції у світову спільноту.

Антикорупційна стратегія в Україні в контексті євроінтеграційних процесів є однією з найважливіших складових у вдосконаленні демократії, правової системи та економіки країни. З моменту незалежності України в 1991 році проблема корупції завжди була актуальною, і ця проблема є однією з перешкод на шляху до успішної євроінтеграції [10, с. 108].

Для України важливо дотримуватися Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки [11], що була затверджена

Законом України від 20 червня 2022 року [12]. Антикорупційна стратегія охоплює широкий спектр заходів з метою запобігання, виявлення та припинення корупційних практик, тобто це вдосконалення роботи антикорупційних органів, судової системи та правоохоронних органів з метою забезпечення ефективного розслідування та притягнення до відповідальності осіб, задіяних у корупційних схемах. Забезпечення публічного доступу до інформації про діяльність урядових установ та недержавних організацій в Україні, що діють на користь громадян, з метою зменшення можливостей для корупції та збільшення громадського контролю. Також це залучення громадськості, громадських організацій та ЗМІ до процесу моніторингу, звітування та нагляду за дотриманням антикорупційних стандартів, що сприяє виявленню та запобіганню корупції на різних рівнях влади та суспільства [11].

Одним із важливих інструментів боротьби з корупцією в Україні стало створення та реформування Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), Національного антикорупційного бюро (НАБУ) та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Ці інституції мають на меті виявлення, розслідування та покарання корупційних правопорушень на різних рівнях влади. Україна також активно працює над реформуванням свого законодавства, зокрема у сфері публічних закупівель, декларування майна посадовців, фінансування політичних партій тощо. Ці заходи спрямовані на зменшення можливостей для корупції та створення прозорого та ефективного управління. Українська влада визнала важливість Transparency International в Україні як офіційного представника глобального розвитку, ця організація присвятила себе допомозі Україні покращитися з 2012 року. Організація вживає значних заходів для впровадження та розвитку змін з метою зменшення рівня корупції в різних областях. Але, Україна набрала 36 балів зі 100 можливих в Індексі сприйняття корупції за 2023 рік, що призвело до поточного рейтингу країни на 104 місці серед 180 країн.

Тому Transparency International Україна виступила за три комплексні стратегії, які підвищать ефективність антикорупційних зусиль та сприятимуть євроінтеграції України у 2024 році [13].

По-перше, необхідно збільшити спроможність і об'єктивний процес відбору співробітників Національного антикорупційного бюро (НАБУ), прокуратури САП та Вищого антикорупційного суду. Також важливо розпочати реформу судово-експертної служби, щоб забезпечити легкий доступ до знань судових експертів під час розслідування корупції. Другий шлях – практичне використання активів корупціонерів на користь держави. Йдеться про зміну порядку обрання керівництва та проведення незалежного аудиту діяльності Агентства з управління активами, одержаними від корупційної та злочинної діяльності. Також важливо підвищити ефективність механізмів конфіскації та правової бази щодо повернення активів, тобто вони мають відповідати міжнародним стандартам. Завершальна складова – розпочати реформування Рахункової палати та Державної аудиторської служби України. Для ефективного використання коштів у ситуаціях гострої нестачі важливо переконатися, що органи функціонують належним чином. Важливо розробити та реалізувати законопроект про реформування Рахункової палати та оновити процес відбору її керівників та членів [13].

Також зауважується, про те, що технології можуть стати потужним інструментом у боротьбі з корупцією. Зокрема, використання цифрових розрахункових систем та блокчейн-технологій значно зменшить можливості для корупційних схем та зловживань. Завдяки цим інструментам можна створити прозорі та безпечні системи платежів, контролю за фінансами та відстеження потоків коштів, що ускладнить можливість використання корупційних механізмів [14, с. 160]. Крім того, застосування штучного інтелекту

та аналітичних систем дозволить автоматизувати процеси перевірки та аудиту, що спростить виявлення порушень та недоречного використання бюджетних коштів.

Реалізація антикорупційної стратегії в Україні у контексті євроінтеграційних процесів є складним і багатогранним завданням, яке потребує великих зусиль та системного підходу. Перш за все, українські владні структури змушені вдосконалювати законодавство та впроваджувати міжнародні стандарти в напрямку боротьби з корупцією [15, с. 43], тобто це означає не лише прийняття нових законів, але й зміцнення контролю за їх виконанням та забезпеченням ефективної правової бази для протидії корупції. Крім того, Україні необхідно активно працювати над реформуванням інституцій, що здійснюють боротьбу з корупцією [16, с. 95]. Створення та ефективна робота спеціалізованих антикорупційних органів, а також зміцнення незалежності судової системи є невід'ємною частиною цього процесу.

Крім внутрішніх заходів, Україна також повинна зосередитися на міжнародному співробітництві в галузі боротьби з корупцією. Посилення співпраці з європейськими партнерами, обмін досвідом та надання технічної підтримки можуть значно збільшити ефективність антикорупційних заходів. Тому реалізація антикорупційної стратегії в Україні в контексті євроінтеграційних процесів вимагає комплексного підходу та спільних зусиль усіх секторів суспільства, адже це важливий крок для побудови демократичної та стабільної країни, яка буде мати повну можливість досягти успіху в міжнародній спільноті.

Однак, необхідно визнати, що боротьба з корупцією потребує комплексного підходу та системних змін, тобто це включає не лише правові інструменти, але й культурні та інституційні зміни, підвищення свідомості громадян та активну участь громадянського суспільства у контролі за діяльністю влади. У контексті євроінтеграційних процесів Україна зобов'язана впроваджувати стандарти та практики Європейського Союзу щодо прозорості, ефективного управління та боротьби з корупцією. Це не лише вимога для отримання членства в ЄС, але й важлива умова для розвитку країни та забезпечення її стабільності та процвітання.

Висновки. Важливо визнати, що боротьба з корупцією є складним та довготривалим процесом, який потребує постійної уваги та зусиль. Деякі досягнення вже є, проте багато ще залишається зробити. Становлення незалежної судової системи є критичним аспектом успішної боротьби з корупцією в Україні, а реформи у цій сфері повинні продовжуватися, забезпечуючи високий рівень професіоналізму та незалежності суддівства.

Активна участь громадськості є важливим чинником в протидії корупції. Залучення громадян до контролю за владними структурами, виявлення корупційних випадків та висунення вимог до їх розслідування та покарання сприяє підвищенню прозорості та відповідальності. Співпраця з міжнародними партнерами залишається важливим елементом боротьби з корупцією в Україні. Підтримка та експертна допомога з боку міжнародних організацій та країн-партнерів може значно посилити ефективність реформ.

Важливо підкреслити необхідність посилення превентивних заходів, спрямованих на запобігання корупції, що включає розвиток етичних стандартів для державних службовців, підвищення прозорості у фінансових операціях та контроль за конфліктом інтересів. Стабільність та послідовність у впровадженні реформ є важливими для успішного подолання корупції, а політична воля та адекватне фінансування мають бути забезпечені для здійснення необхідних змін у всіх сферах суспільства.

Впровадження комплексних антикорупційних стратегій є важливим кроком у забезпеченні стабільного та справедливого розвитку суспільства та зміцненні правової держави, а реалізація цих стратегій вимагає спільних зусиль усіх секторів суспільства та партнерів у міжнародному співробітництві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соловйов В. М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України: монографія. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2012. 508 с.
2. Приходько А. А. Теоретичне та практичне осмислення антикорупційної політики України: євроінтеграційний аспект. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 6. С. 96-99.
3. Марченко В. Ю. Антикорупційна політика в Україні: поняття, зміст та етапи формування. *Молодий вчений*. 2018. № 11(63). С. 121-124.
4. Нонік В. В. Формування та реалізації антикорупційної політики в Україні: теорія, практика, механізми: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2019. 387 с.
5. Біленчук П. Д., Лихова С. Я. Новітня національна антикорупційна стратегія: особливості формування та реалізації. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі*: матеріали V Міжнар. наук. практ. конф. 2020. С. 38-40.
6. Калугіна І. О. Проблеми та перспективи вдосконалення антикорупційної політики у контексті сучасних викликів. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету*. 2023. №4. С. 68-70.
7. Корнякова Т. В. Кримінологічна стратегія нової антикорупційної політики України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 5. С. 149-151.
8. Трепак В. М. Протидія корупції в Україні: теоретико-прикладні проблеми: монографія Львів: Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 442 с.
9. Омеляненко В., Мельник Т. Інноваційний фактор реалізації національних антикорупційних стратегій. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2639/2557>
10. Славицька А. К. Адміністративно-правове забезпечення реалізації антикорупційної політики в Україні: поняття та ознаки. *Нове українське право*. 2022. № 2. С. 107-111.
11. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. Затверджено Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>
12. Про засади державної антикорупційної політики на 2021– 2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>
13. Індекс сприйняття корупції – 2023. Transparency International 2024. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-sprjnyattya-koruptsiyi-2023/>
14. Карасаєв С. У., Лікарчук Н. В. Міжнародні аспекти використання інформаційних технологій у державному управлінні. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2023. № 12. С. 151-163.
15. Івашова Л. М., Шевченко Н. І., Виноградова Н. Л. Особливості реалізації антикорупційної політики та протидії тіньовому сектору економіки у світлі євроінтеграційних прагнень України. *Механізми публічного управління*. 2023. № 3(34). С. 40-49.
16. Шурман І. М. Державна антикорупційна стратегія України на подальшу перспективу. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2023. № 1(15). С. 94-97.